

**BUREAUONDERZOEK MOLENAKKERSTRAAT
TE GEMERT**

WONINGCORPORATIE 'GOED WONEN'

26 mei 2010
074704539:0.1
B02034.000139.0120

Inhoud

Samenvatting	3
1 Inleiding	5
1.1 Aanleiding	5
1.2 Onderzoeksgebied	5
1.3 Doel	7
1.4 Werkwijze	7
1.5 Juridisch en beleidskader	7
2 Verwachtingen	8
2.1 IKAW	8
2.2 CWK	9
2.3 Gemeentelijke archeologiebeleidskaart	9
2.4 AMK	9
2.5 ARCHIS II	10
2.6 Historisch onderzoek	11
2.7 Landschappelijke waarden	15
3 Advies	17
3.1 Conclusies	17
3.2 Advies	17
4 Bronnen	19
Colofon	20

Samenvatting

In opdracht van woningcorporatie 'Goed Wonen' heeft ARCADIS een bureauonderzoek uitgevoerd voor een locatie aan de Molenakkerstraat in Gemert. Aanleiding is het voornemen om dit terrein, het voormalige bedrijfsterrein 'Verhagen Ramen', te ontwikkelen voor woningbouw.

Het plangebied heeft een oppervlakte van 20.231 m² en wordt grofweg ingesloten door de Molenakkerstraat, President John F. Kennedystraat en de Drossard de la Courtstraat. Tot voor kort was het plangebied bebouwd met een verscheidenheid aan bedrijfspanden.

Het bureauonderzoek heeft als doel inzicht te verschaffen in de archeologische waarden die zich in het plangebied bevinden en een uitspraak te doen over de noodzaak van archeologisch vervolgonderzoek.

Voor het bureauonderzoek is niet alleen naar het plangebied gekeken, maar ook naar een zone van 250 meter daar omheen, het onderzoeksgebied. Door het bestuderen van het ruimere onderzoeksgebied en niet enkel het plangebied kan meer informatie worden verworven over de verwachtingen binnen het daadwerkelijke plangebied.

Het onderzoeksgebied is niet gekarteerd op de IKAW, de bodemkaart en de geomorfologische kaart. Binnen het onderzoeksgebied zijn er geen archeologische monumenten te vinden. Er zijn drie onderzoeksmeldingen, één vondstmelding en geen waarnemingen.

Uit onderzoek naar historisch kaartmateriaal blijkt dat het onderzoeksgebied in de loop van de 19de en eerste helft van de 20ste eeuw langzaam volgebouwd is. Het plangebied was hoofdzakelijk in gebruik voor industrie, met bewoning langs de randen. In de tweede helft van de 20ste eeuw werd het plangebied volgebouwd.

Op basis van het bureauonderzoek wordt geconcludeerd dat er geen aanwijzingen zijn dat er archeologische waarden ter plaatse voorkomen. Mochten zich oorspronkelijk wel archeologische resten in de bodem hebben bevonden, dan zijn deze hoogstwaarschijnlijk door de grootschalige bebouwing en verbouwing van het plangebied verstoord.

Op basis van bovenstaande bevindingen wordt geadviseerd om geen verder archeologisch onderzoek te verrichten.

Bovenstaand advies sluit niet uit dat er bij graafwerkzaamheden (niet voorspelbare) toevalsvondsten kunnen worden aangetroffen, zoals bedoeld in paragraaf 7, artikel 53 van de Monumentenwet.

In dat geval moet hiervan melding worden gedaan bij het Bevoegd Gezag.

Leeswijzer

In dit rapport vindt u allereerst een inleiding met een omschrijving van de doelstellingen en de werkwijze van dit bureauonderzoek, een beschrijving van het plangebied en het juridische kader, waarbinnen het onderzoek zich afspeelt. In het hoofdstuk 'Verwachtingen' leest u welke archeologische verwachting het gebied heeft, wat voor archeologische vondsten er eerder in of nabij het onderzoeksgebied zijn gedaan en wat de aard is van de archeologische sporen die verwacht kunnen worden. Het hoofdstuk 'Advies' gaat in op de relatie tussen het nieuwe inrichtingsplan en de archeologische verwachtingen. Hierin wordt aangegeven welk vervolgtraject wordt geadviseerd.

HOOFDSTUK 1 Inleiding

1.1 AANLEIDING

Woningcorporatie 'Goed Wonen' heeft ARCADIS verzocht een bureauonderzoek uit te voeren voor een locatie aan de Molenakkerstraat in Gemert. Aanleiding hiervoor is de voorgenomen woningbouw op het voormalige bedrijfsterrein van 'Verhagen Ramen'. Hiervoor zullen grondwerkzaamheden plaatsvinden, waarbij mogelijk aanwezige archeologische waarden kunnen worden verstoord.

1.2 ONDERZOEKSGBIED

Het onderzoeksgebied omvat het plangebied aan de Molenakkerstraat en een gebied met een straal van 250 meter daaromheen (afbeelding 1.1). Het onderzoeksgebied ligt binnen de bebouwde kom van Gemert. Het gebied bestaat uit woningen, grotendeels daterend uit de jaren '50 en '60. Het plangebied betreft het voormalige bedrijfsterrein van 'Verhagen Ramen', en meet 20.231 m² (afbeelding 1.2). De kozijnenproducent 'Verhagen Ramen' zat van 1922 tot 2009 binnen het plangebied. In de loop der tijd heeft er op het terrein veel nieuwbouw en verbouw plaats gevonden. De industriële bebouwing van het plangebied is onlangs gesloopt. Het plangebied wordt begrensd door de Molenakkerstraat in het westen, de President John F. Kennedystraat in het zuiden en de Drossard de la Courtstraat in het oosten.

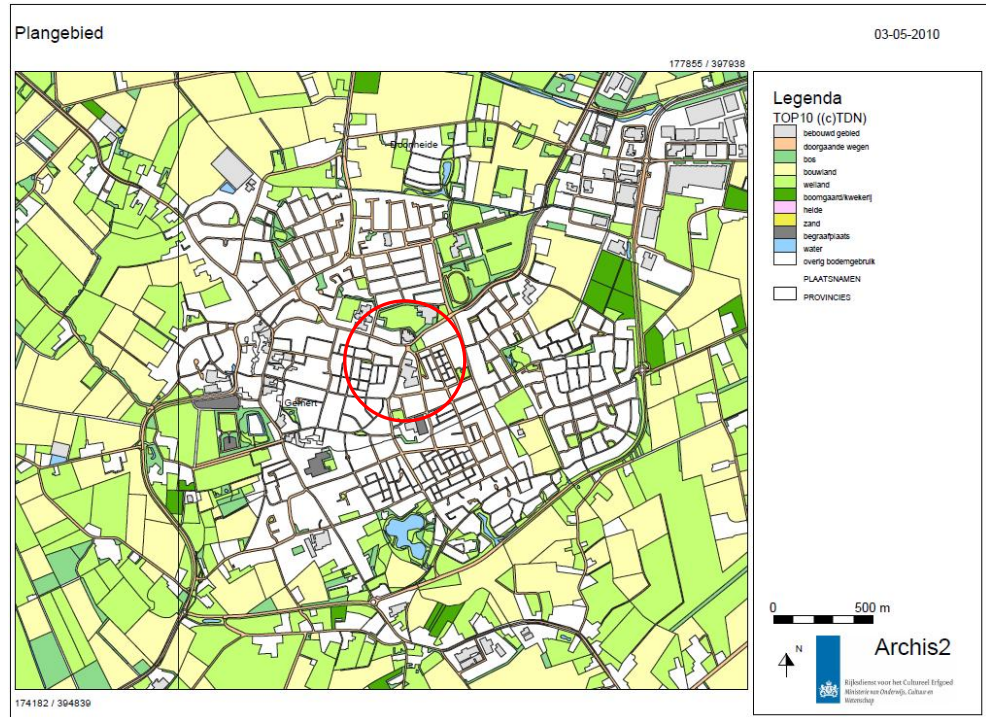
Tabel 1.1

Objectgegevens onderzoek

Objectgegevens onderzoek – Molenakkerstraat Gemert	
ARCADIS projectnummer	B02034.000139
Projectnaam	Bureauonderzoek Molenakkerstraat Gemert
Toponiem	Molenakkerstraat 71-79
Plaats	Gemert
Gemeente	Gemert-Bakel
Provincie	Noord-Brabant
Kaartbladen	51 F
Coördinaten	Noord x 176.156; y 396.723 Oost x 176.420; y 396.428 Zuid x 176.156; y 396.201 West x 175.912; y 396.428
Oppervlakte	20.231 m ²
Onderzoeksmelding	n.v.t.
Onderzoeksnummer	n.v.t.
Archeoregio	Brabants zandgebied
Uitvoerder	ARCADIS Nederland BV
Contactpersoon	De heer T. Vanderhoeven en de heer J. Graven
Opdrachtgever	Woningcorporatie 'Goed Wonen'
Bevoegd Gezag	Gemeente Gemert-Bakel
Uitvoeringsperiode onderzoek	Mei 2010
Beheerder en plaats documentatie	ARCADIS Nederland BV, locatie 's-Hertogenbosch

Afbeelding 1.1

Topografische kaart met de ligging van onderzoeksgebied Molenakkerstraat

Afbeelding 1.2

Luchtfoto met daarop het plangebied aangegeven. De foto dateert uit 2009

1.3

DOEL

1. Het bureauonderzoek heeft als doel inzicht te verschaffen in de archeologische waarden die zich in het plangebied bevinden.
2. Aan de hand van dit bureauonderzoek wordt een uitspraak gedaan over de noodzaak van archeologisch vervolgonderzoek.

1.4

WERKWIJZE

De werkzaamheden bestaan uit een bureaustudie. Deze richt zich op archeologische bronnen als de Indicatieve Kaart van Archeologische Waarden (IKAW), de Archeologische Monumentenkaart (AMK), de archeologische database 'ARCHIS II' van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE) en de Cultuurhistorische Waardenkaart (CHW) van de provincie Noord-Brabant. Ook wordt gebruik gemaakt van de topografische kaart en de bodemkaart. Vanwege het bebouwde karakter van het onderzoeksgebied is tevens veel aandacht geschonken aan historische kaarten.

1.5

JURIDISCH EN BELEIDSKADER

Verdrag van Malta 1992, Monumentenwet 1988, Wet op de archeologische monumentenzorg 2007 (Wamz), Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA versie 3.1), Cultuurhistorische Waardenkaart Provincie Noord-Brabant (CHW), gemeentelijke archeologische beleidskaart van de gemeente Gemert-Bakel.

HOOFDSTUK 2 Verwachtingen

2.1

IKAW

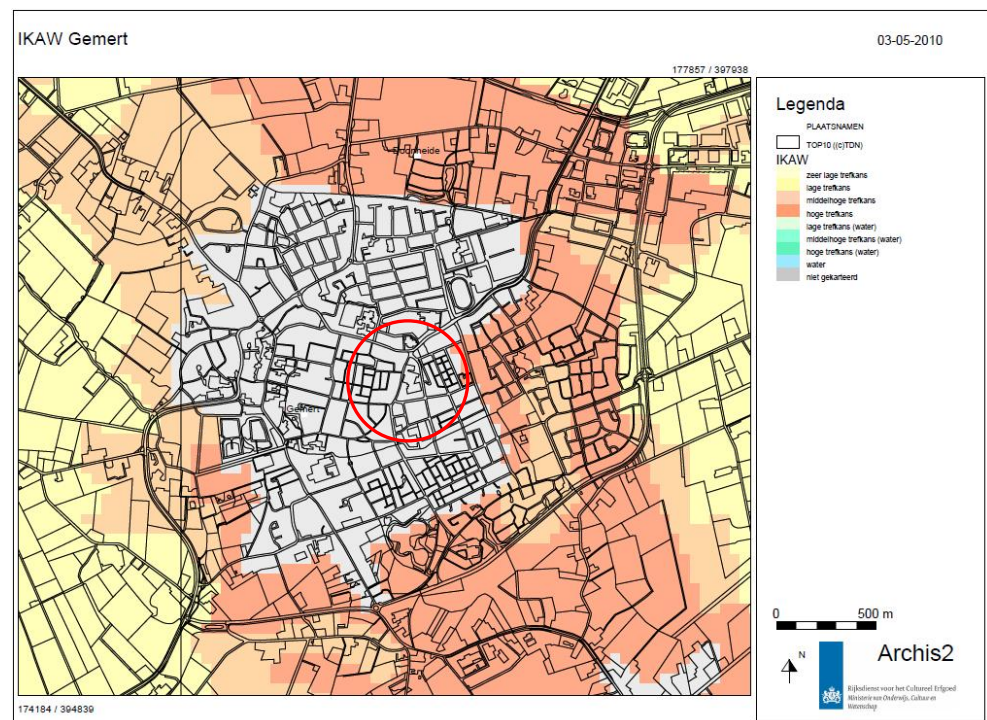
De Indicatieve Kaart van Archeologische Waarden (IKAW) is een landelijke archeologische verwachtingskaart (afbeelding 2.3).

De IKAW is gebaseerd op de gedachte dat in Nederland de mogelijkheden tot bewoning sterk samenhangen met het oorspronkelijke landschap en bodemtype, zodat men voorspellingen kan doen over de kans op het aantreffen van archeologische waarden. Deze trefkans staat op de IKAW weergegeven als een zeer lage, lage, middelhoge of hoge trefkans.

De IKAW is niet gekarteerd voor het onderzoeksgebied. Dit wil niet zeggen dat er geen archeologische vondsten verwacht worden, maar dat het gebied niet is meegenomen in de bodemkartering in de jaren '70 en dus een onbekende verwachting betreft.

Afbeelding 2.3

De IKAW rond het onderzoeksgebied

2.2

CWK

De provincie Noord-Brabant heeft een Cultuurhistorische Waardenkaart voor de provincie opgesteld. Op deze kaart zijn historische elementen als bouwkunst, stedenbouw, geografie, groen en zichtrelaties te vinden, evenals archeologische monumenten en verwachtingen. De Cultuurhistorische Waardenkaart van Noord-Brabant is voor het onderzoeksgebied niet gekarteerd. De directe omgeving van Gemert heeft een middelhoge tot hoge archeologische verwachting.

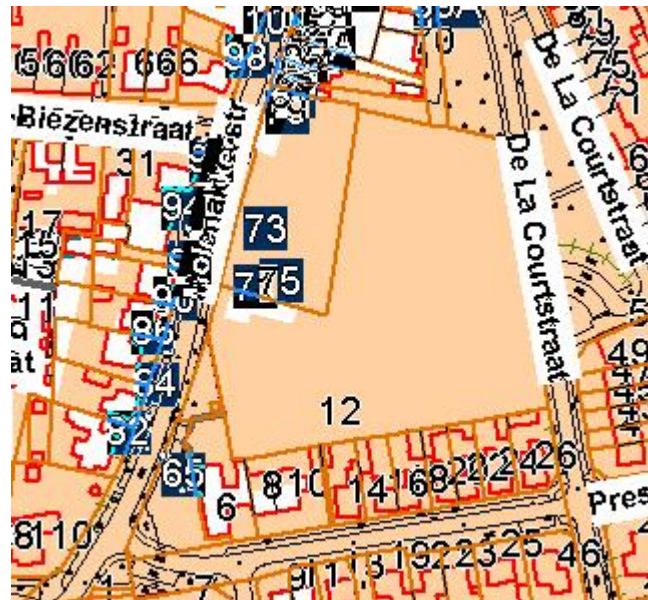
2.3

GEMEENTELIJKE ARCHEOLOGIEBELEIDSKAART

De gemeente Gemert-Bakel heeft een eigen archeologische verwachtingskaart laten maken (afbeelding 2.4). Het onderzoeksgebied is aangegeven als een gebied met middelhoge archeologische verwachting. Dit houdt in dat onderzoek noodzakelijk is bij ingrepen groter dan 2.500m² en dieper dan 40 centimeter.

Afbeelding 2.4

Detail van de gemeentelijke archeologische beleidskaart

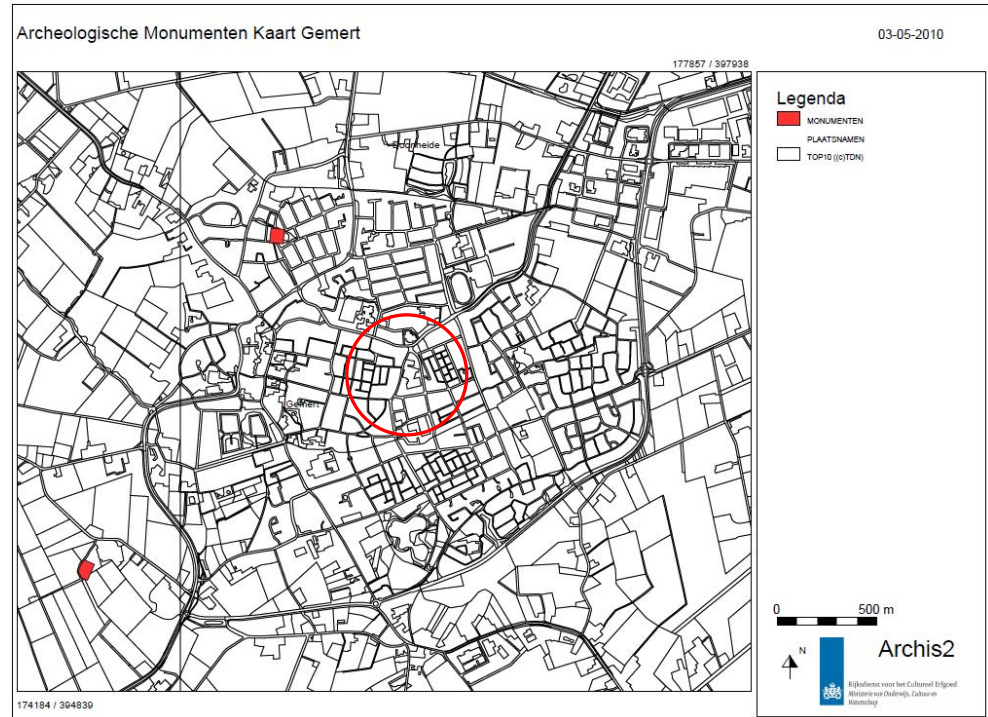
2.4

AMK

Binnen het onderzoeksgebied zijn geen archeologische monumenten aanwezig (afbeelding 2.5). In de wijdere omgeving liggen twee monumenten (nrs. 15.507 en 15.508). In beide gevallen gaat het om een versterkte hoeve uit de late middeleeuwen/nieuwe tijd.

Afbeelding 2.5

De AMK rond het onderzoeksgebied

2.5**ARCHIS II**

Het archeologische informatiesysteem ARCHIS II is opgezet door de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed. In dit systeem worden archeologische vondstmeldingen, waarnemingen en onderzoeksmeldingen gearchiveerd en gepresenteerd. Ook kunnen de Archeologische Monumenten Kaart (AMK) en de Indicatieve Kaart van Archeologische Waarden (IKAW) geraadpleegd worden.

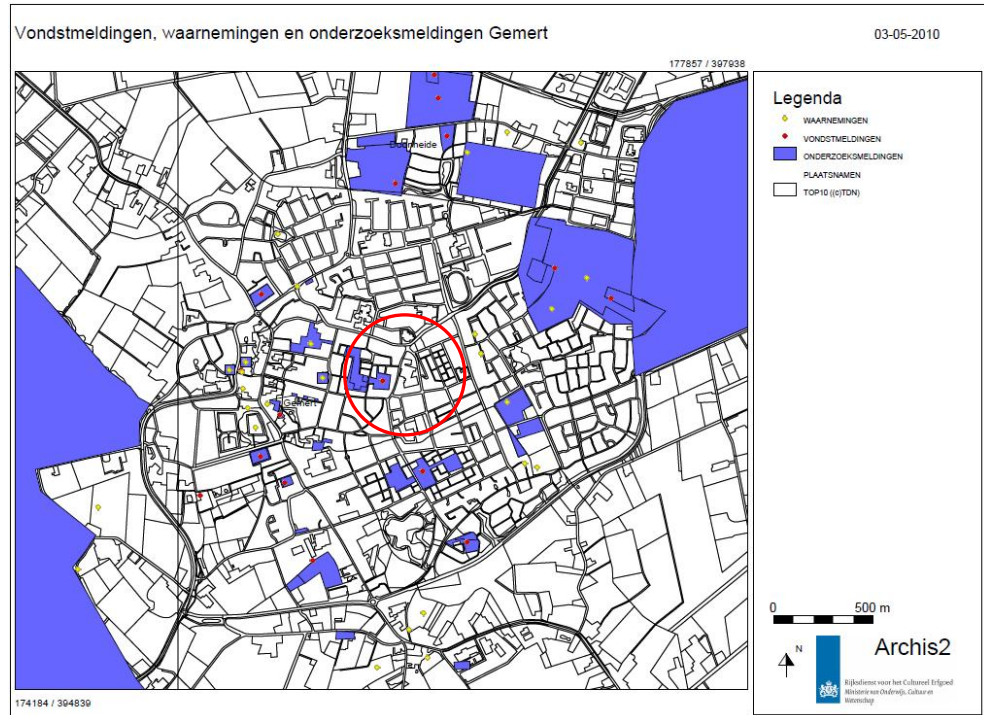
Binnen het onderzoeksgebied zijn drie onderzoeksmeldingen aangetroffen (nrs. 20.839, 24.883 en 31.701). Alle drie de onderzoeken bevinden zich ten westen van het plangebied. Uit geen van de onderzoeken is de noodzaak tot verder onderzoek gebleken.

Binnen het onderzoeksgebied is één vondstmelding bekend (nr. 20.839). Het betreft drie stukjes aardewerk die tijdens een booronderzoek zijn aangetroffen.

Waarnemingen ontbreken geheel binnen het onderzoeksgebied (afbeelding 2.6).

Afbeelding 2.6

Kaart met de waarnemingen, vondstmeldingen en onderzoeksmeldingen

2.6**HISTORISCH ONDERZOEK**

De oudste kaarten, die voor dit onderzoek zijn geraadpleegd, betreffen de kadastrale kaarten uit de periode 1811 tot 1832 (afbeelding 2.7). In die tijd was het dorp Gemert niet meer dan een losse verzameling huizen. Het plangebied bestond destijds al uit meerdere percelen. Het gebied was grotendeels onbebouwd op een klein gebouwtje op het meest noordelijke perceel na. Ook het bredere onderzoeksgebied kende nog weinig bebouwing. Her en der stonden enkele vrijstaande huizen en een cluster bebouwing langs de huidige St. Annastraat.

Afbeelding 2.7

Kadasterkaart van 1811-1832, met daarop het plangebied aangegeven

De topografisch militaire kaart uit 1830-1850 laat zien dat het grootste deel van de bebouwing van Gemert zich destijds langs de doorgaande weg naar het zuiden bevond (afbeelding 2.8). Het plangebied was nog steeds leeg, op het kleine gebouwtje op het meest noordelijke perceel na. Het onderzoeksgebied was eveneens grotendeels leeg, enkel aan de St. Annastraat was de bebouwing inmiddels toegenomen. De topografische militaire kaart van 1850-1864 laat eenzelfde beeld zien (afbeelding 2.9).

Afbeelding 2.8

De topografische militaire kaart van 1830-1850, met daarop het onderzoeksgebied

Afbeelding 2.9

De topografische militaire kaart van 1850-1864

De eerste grotere veranderingen binnen het plangebied zijn te zien op de topografische militaire kaart van 1899 (afbeelding 2.10). De bebouwing langs de doorgaande weg en de St. Annastraat was bescheiden uitgebreid. In het plangebied was nieuwe bebouwing langs de Molenakkerstraat ontstaan, ten zuiden van het reeds bestaande gebouwtje. Ook aan de overkant van de Molenakkerstraat waren nu enkele gebouwtjes te vinden. Aan de zuidrand van het plangebied was een groot gebouw neergezet, aan de huidige President John F. Kennedystraat.

Afbeelding 2.10

De topografische militaire kaart van 1899

De topografische militaire kaart van 1930 laat een vergelijkbaar beeld zien (afbeelding 2.11). Opvallend is dat het grote gebouw aan de zuidkant van het plangebied destijds weer verdwenen was. Hoewel rondom het plangebied enkele huizen waren bijgebouwd, bleven de bouwactiviteiten tot dan toe kleinschalig van aard.

Afbeelding 2.11

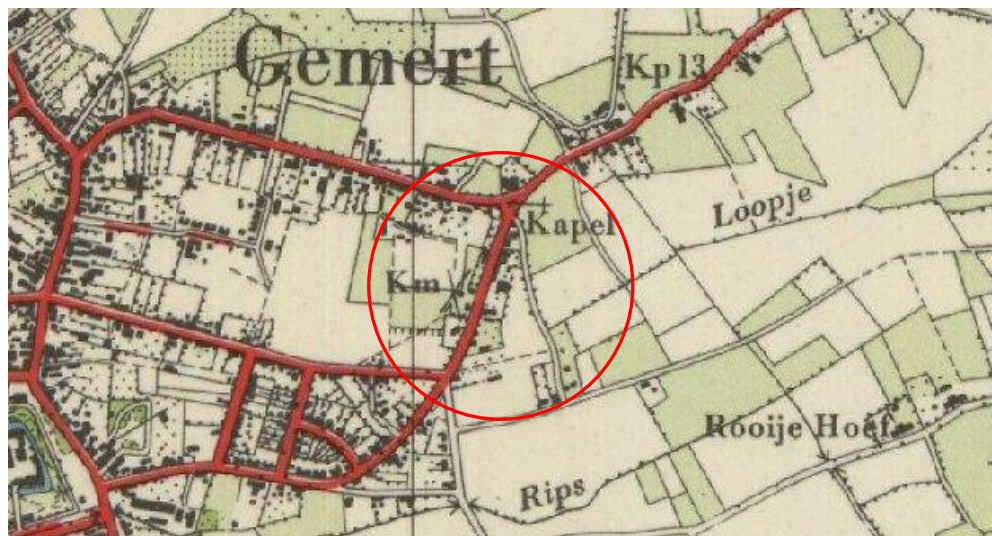
De topografische militaire kaart van 1930

De topografische kaart van 1953 laat zien dat Gemert na 1930 sterk werd uitgebreid (afbeelding 2.12). Ten zuidwesten van het plangebied werd een voorheen leeg gebied bebouwd langs twee nieuw aangelegde straten. De bebouwing aan de overkant van de Molenakkerstraat werd uitgebreid. Een weggetje, dat van de Molenakkerstraat naar de Virmundtstraat liep, verdween. In het plangebied zelf werden twee gebouwen neergezet in de voorheen lege zuidwest hoek. De tegenwoordige President John F. Kennedystraat aan de zuidkant van het plangebied is op deze kaart van 1953 plots verdwenen. Deze weg was al te zien op de kaart van 1850-1864. Op de kaart van 1953 is enkel nog een stippellijntje te zien dat aangeeft dat hier ooit een weg heeft gelopen.

Afbeelding 2.12

De topografische kaart van 1953

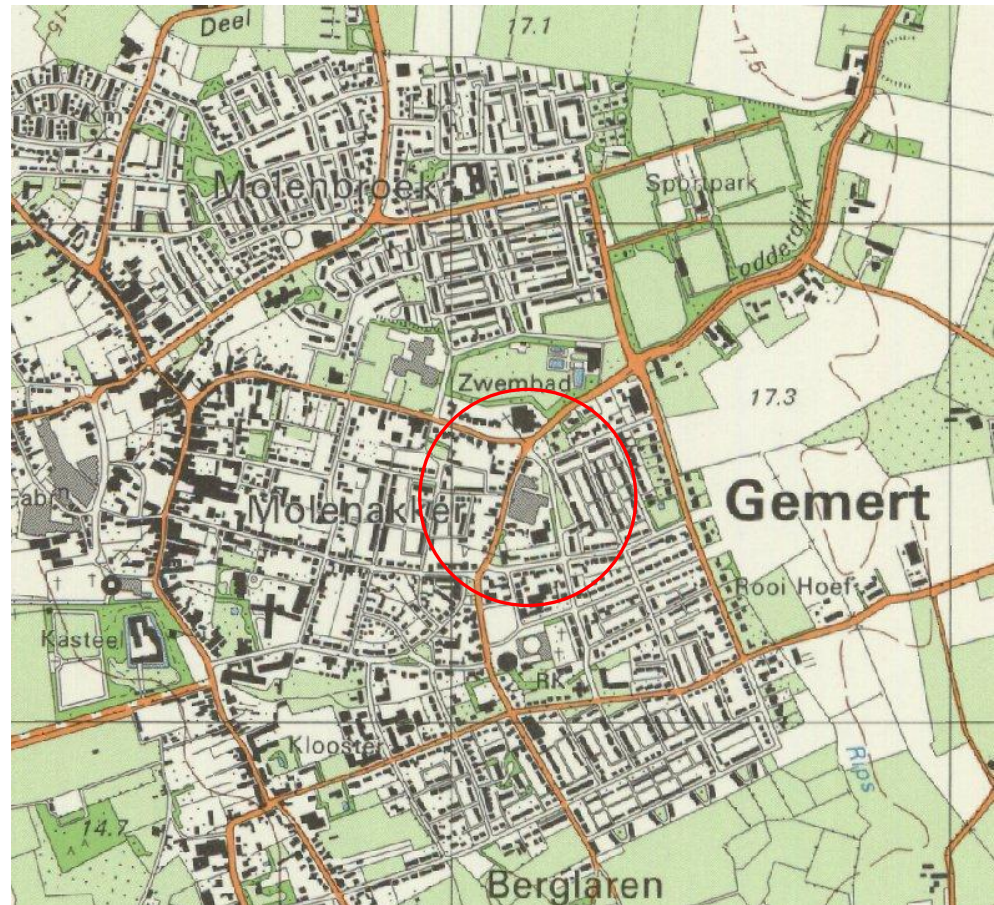

In de daaropvolgende dertig jaar werd er veel gebouwd in Gemert. De topografische kaart van 1984 laat zien dat de bebouwde kom van Gemert meer dan tweemaal zo groot geworden is (afbeelding 2.13). Aan de oost- en zuidkant van het dorp werd flink bijgebouwd. Aan de noordzijde verrees een geheel nieuwe wijk. Aan de zuidrand van het plangebied is de dertig jaar eerder verloren straat weer terug, nu President John F. Kennedystraat geheten. Aan de noordzijde van deze straat werd een rij huizen geplaatst. In het plangebied werd veel bijgebouwd. Waar op de kaart uit 1953 enkele kleine gebouwen te zien waren, stond nu een grote loods, omringt door kleinere gebouwen. Ook de hoek van de Molenakkerstraat en de President John F. Kennedystraat werd nu bebouwd.

De Drossard de la Courtstraat aan de oostzijde van het plangebied werd rechtgetrokken en sloot een driehoekig stuk grasland in. Dit driehoekige stuk is het enige deel van het plangebied dat niet werd bebouwd.

Afbeelding 2.13

De topografische kaart van 1984

2.7

LANDSCHAPPELIJKE WAARDES

Zowel de bodemkaart als de geomorfologische kaart zijn voor het onderzoeksgebied niet gekarteerd. De geomorfologische kaart geeft plateauachtige vormen met meerdere ondiepe dalen en lage ruggen en heuvels voor het gebied ten oosten van Gemert.

Ten westen van Gemert liggen vlakten, ook met ondiepe dalen en lage ruggen en heuvels.

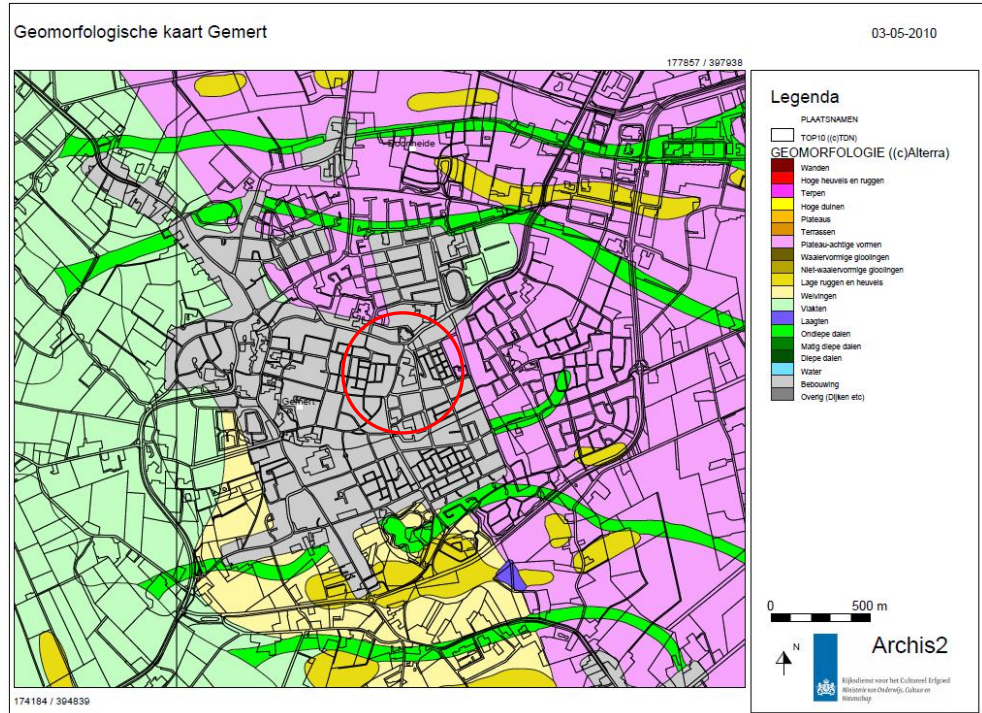
Vooraf ten zuiden van Gemert zijn ook nog welvingen te vinden (afbeelding 2.14).

Het onderzoeksgebied ligt waarschijnlijk op de rand van de plateauachtige vormen en de vlakten.

Afbeelding 2.14

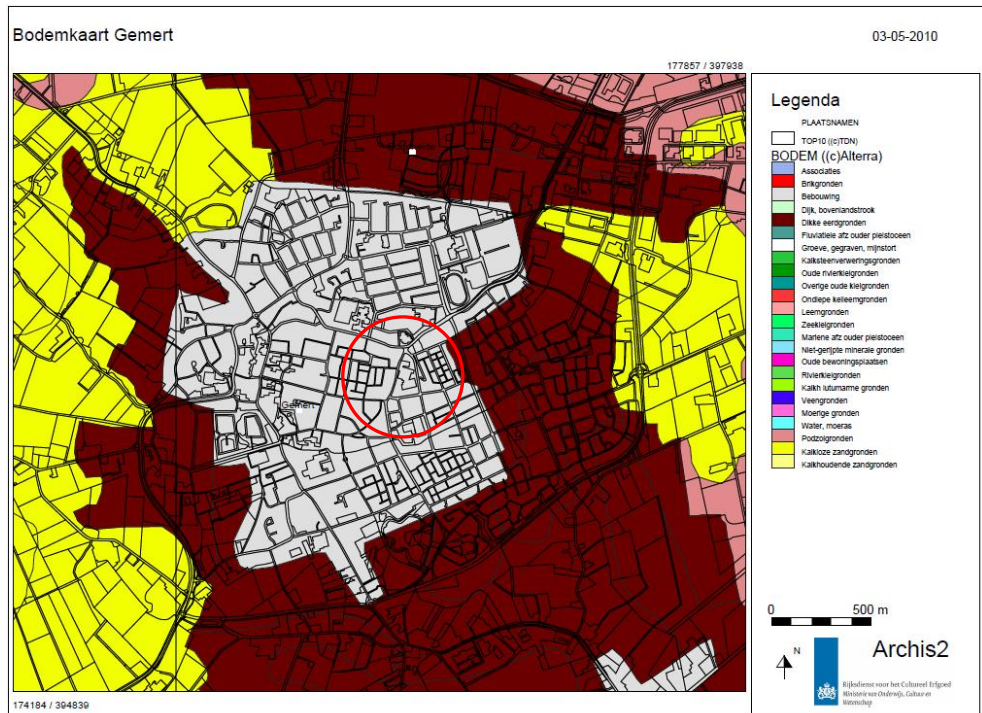
Geomorfologische kaart van Gemert

De bodemkaart geeft dikke eerdgronden aan voor het gebied rondom Gemert (afbeelding 2.15). Verderop in de omgeving zijn leemgronden en kalkloze zandgronden aanwezig. Eerdgronden zijn ontstaan door over lange tijd de akkers te bemesten met plaggen. Dit werd vooral gedaan om de arme zandgronden vruchtbaar te krijgen. Door hun dikte kunnen de opgebrachte plaggenlagen de onderliggende archeologie beschermen. Omdat er geen booronderzoek heeft plaatsgevonden, is het niet zeker of er ook dikke eerdgronden in het plangebied aanwezig zijn.

Afbeelding 2.15

Bodemkaart van Gemert

HOOFDSTUK 3

Advies

3.1

CONCLUSIES

Op basis van de bovenstaande gegevens kan geconcludeerd worden dat in het onderzoeksgebied waarschijnlijk weinig archeologie aan te treffen is. Hoewel het dorp Gemert een lange bewoningsgeschiedenis kent, viel het onderzoeksgebied lange tijd buiten de bebouwing. Vanaf de late negentiende eeuw wordt er in het onderzoeksgebied gebouwd. Na de Tweede Wereldoorlog begint Gemert sterk uit te breiden en wordt het onderzoeksgebied volgebouwd. Het plangebied is in gebruik als bedrijventerrein, wat in de loop van de twintigste eeuw wordt volgebouwd.

De zuidwest punt van het plangebied, op de hoek van de Molenakkerstraat en de President John F. Kennedystraat, is lang onbebouwd gebleven. De topografische kaart van 1984 laat zien dat uiteindelijk ook deze hoek bebouwd is.

Aan de oostzijde ligt een driehoekig stuk gras, ingesloten door twee takken van de Drossard de la Courtstraat. Dit deel van het plangebied is als enige niet bebouwd. In het stedenbouwkundig plan is hier echter alleen parkeerplaatsen en gras gepland, zodat diepe bodemingrepen uitblijven.

De gegevens in het archeologisch informatiesysteem ARCHIS II geven geen aanleiding om archeologische resten te verwachten. Rond het onderzoeksgebied zijn nauwelijks vondsten bekend en enkele in het onderzoeksgebied uitgevoerde onderzoeken geven weinig kans op archeologische resten.

De bouw- en verbouwwerkzaamheden in het plangebied in de afgelopen decennia zullen de bodem sterk verstoord hebben. Eventueel aanwezige archeologische resten zullen hierdoor ook sterk verstoord zijn.

3.2

ADVIES

Op grond van het ontbreken van aanwijzingen voor de aanwezigheid van archeologische resten en de grootschalige bodemverstoringen, die hebben plaatsgevonden in het plangebied, wordt verder archeologisch onderzoek niet noodzakelijk geacht. Geadviseerd wordt het gebied vrij te geven voor de bouwwerkzaamheden.

Wij maken u erop attent dat bovenstaand advies niet uitsluit dat er bij graafwerkzaamheden (niet voorspelbare) toevalsvondsten kunnen worden aangetroffen, zoals bedoeld in paragraaf 7, artikel 53 van de Monumentenwet. In dat geval moet hiervan melding worden gedaan bij het Bevoegd Gezag.

Dit selectieadvies dient te worden voorgelegd aan het Bevoegd Gezag, in dit geval de gemeente Gemert-Bakel. De gemeente zal het advies beoordelen en een selectiebesluit nemen.

HOOFDSTUK

4 Bronnen

- Archeologische Monumenten Kaart (AMK)
- Bodemkaart Nederland (1:50:000), Alterra
- Geomorfologische Kaart (1:50:000), Alterra
- Indicatieve Kaart Archeologische Waarden (IKAW) 3^e generatie, Rijksdienst voor het Culturele Erfgoed
- Cultuurhistorische Waardenkaart Provincie Noord-Brabant
- Archeologisch Informatiesysteem ARCHIS II, Rijksdienst voor het Culturele Erfgoed
- Kadasterkaart 1811-1832
- Topografische militaire kaart 1830-1850
- Topografische militaire kaart 1850-1864
- Topografische militaire kaart 1899
- Topografische militaire kaart 1930
- Topografische kaart 1953
- Topografische kaart 1963
- Topografische kaart 1973
- Topografische Kaart 1991

COLOFON

BUREAUONDERZOEK MOLENAKKERSTRAAT TE GEMERT

OPDRACHTGEVER:

WONINGCORPORATIE 'GOED WONEN'

STATUS:

Concept

AUTEUR:

J. Graven

Archeoloog

T. Vanderhoeven

KNA-archeoloog

GECONTROLEERD DOOR:

T. Vanderhoeven

KNA-archeoloog

VRIJGEGEVEN DOOR:

P. Bringmans

Senior KNA-archeoloog

26 mei 2010

074704539:0.1

ARCADIS NEDERLAND BV
Utopialaan 40-48
Postbus 1018
5200 BA 's-Hertogenbosch
Tel 073 6809 211
Fax 073 6144 606
www.arcadis.nl
Handelsregister
9036504

©ARCADIS. Alle rechten voorbehouden. Behoudens uitzonderingen door de wet gesteld, mag zonder schriftelijke toestemming van de rechthebbenden niets uit dit document worden veeelvoudigd en/of openbaar worden gemaakt door middel van druk, fotokopie, digitale reproductie of anderszins.